

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

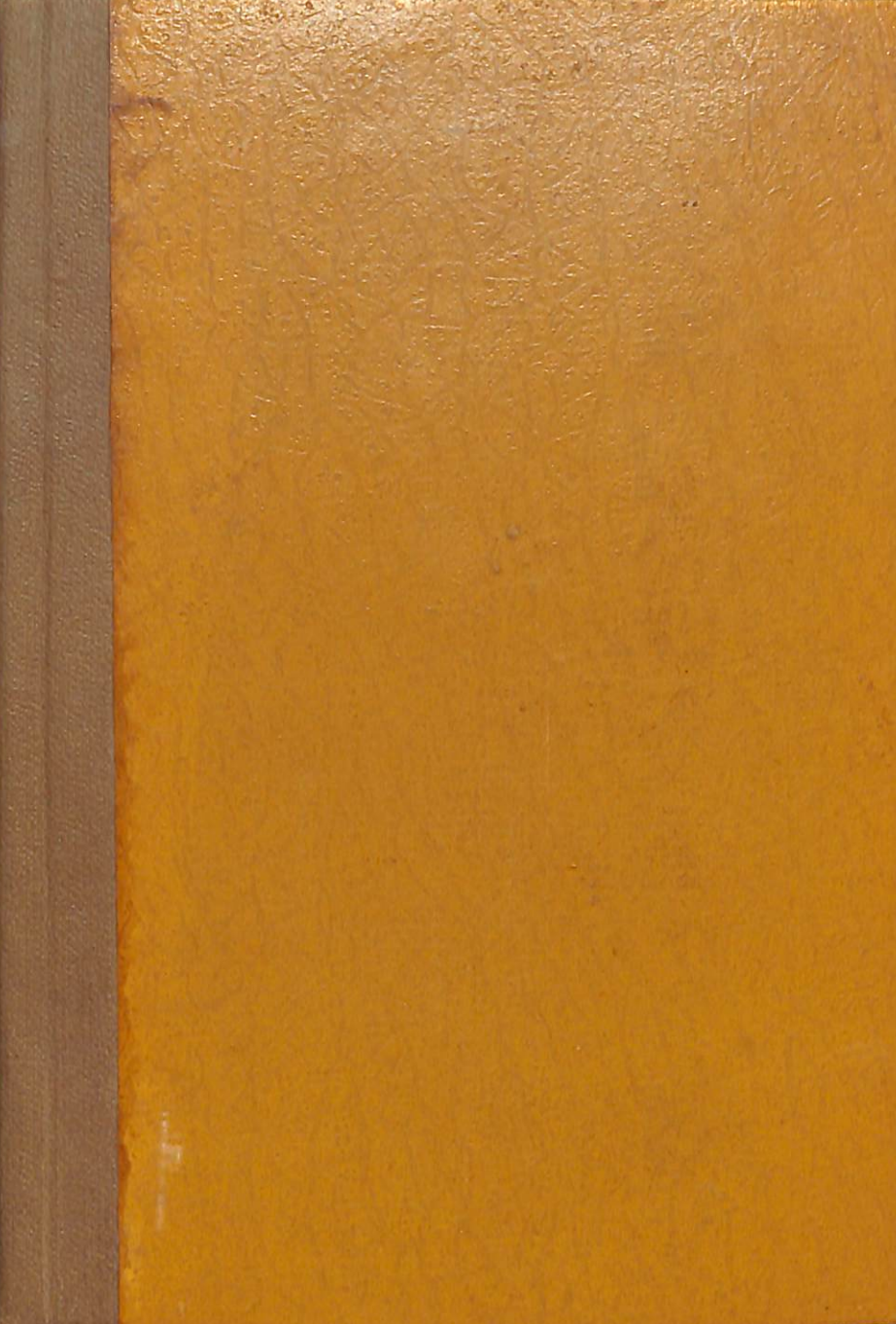
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2004

Մ. Յ. Ն. Թ. Ա. Պ. Լ. Ը.

ՎԱՐԴԵՆԻ ՊԱՃԸ

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک ۱۲ شوال ۳۱۷ و ۳۱ کانون ثانی
۳۱۵ تاریخلی و ۵۸۴ نومرونی رخصتنامه سبیلہ نشر اولمشدر

مصارفی آمریقان مسیوز شرکتی طرفندن تسویه اولندرق طبع اولمشدر

ԻՍԹԱՆՊՈԼՏԱ

ՄԱԹՊԱՄԱ Ի Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՕՏԱՃԵԱՆ

1900

5167
39-62

Հայրենասիրտ Բ-Մ

Հասցեն

Մ. Յ. Թ. Ա. Պ. Լ. Ը

Վ. Ա. Բ. Ե. Ն. Ի. Պ. Ա. Ճ. Ը

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک ۱۲ شوال ۱۳۱۷ و ۳۱ کاؤن تانی ۳۱۵
تاریخی و ۵۸۶ نومرولی رخصتنامہ سیلہ نشر اولمشدر
مصارفی آمریقان مسیونر شرکتی طرفندن تسوید اولندرق طبع اولمشدر

ԻՍԹԱՆՊՈԼՏԱ

ՄԱԹՊԱՄ. Ի Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՍԱՃԵԱՆ

1900

Մ. Յ. Ն. Թ. Ա. Պ. Լ. Ը

ՎԱՐԴԵՆԻ ՊԱՃԸ

Վարդենի պաճը պիր էրմէնի փափասը-
նըն թօրնու խտի: Անըն փէտէրի 'ազըլը պիր
ատէմ՝ օլուպ՝ քէնտիտի իչիւն օգուր վէ տիւ-
չիւնիւր խտի, վէ անըն թա՛լիմ ու թէրպիյէ
վէ տին հազգընտա օլան էֆքեարը քէնտի
հէմչէհրիլէրինին էքսէրիսինին էֆքեարընտան
զիյատէ իլէրի խտի: Անըն վալիտէսի հէր
կիւնքի 'էօմրիւնտէ էլինտէն իչ կէլիր վէ 'ա-
մէլի պիր դատըն խտի իսէ տէ, տին խու-
տուընտա էրմէնի քիլիտէսինին ային ու 'ա-
տէթլէրինի սըզըճա թութար խտի:

Վարդենինին փէտէրի անա օգումագ էօյ-
րէթմիլ խտի իսէ տէ, վալիտէսինին դարչը
տուրմասը սէպէպինտէն՝ Վարդենի թա կէլին
օլանա դատար չօգ իլէրի կիտէմէտի, վէ կէ-
լին օլտըգտան սօնկրա Ինճիլի Շէրիֆի քէն-
տիտի իչիւն օգումագտա մահզուզ օլուր խտի:
Նասըլ իսէ Ալլահ՝ քէնտիտինի թանըմա-

635
40

լարը իչինքն քէնտի միւնթէխապարընա տէ-
 լաէթ էթմէք պապընտա քէնտիսինէ մախ-
 սուս թարգտա իչէր: Վարդենի օն իւչ եա-
 խօտ օն տէօրթ եաչընտա իքէն 'աճա'իպ պիր
 խասթալըղա թու.թու.լտու քի՝ պու խասթալըզ
 սէպէպինտէն տէօրթ սէնէ դատար եաթադ-
 տա եաթմադտա խտի: Եիւրիւյեմէզ խտի,
 վէ պա'ղէն փէք կիւճ իլէ հարէքէթ էտէ
 պիլիր խտի: Չօդ քիմնէլէր անը կէօրմէյէ կէլիր-
 լէր խտի, վէ 'իլլէթին 'աճա'իպ պիր 'իլլէթ
 օլարդընա պադարադ, պէլքի տիւչիւնմէքսի-
 զին «Պու 'իլլէթ Ալլահտան տըր», տէրլէր
 խտի: Վէ անըն եանընտան այրլըր իքէն խաս-
 թալար իչինքն 'ատէթ օլան «Ալլահ շիֆա վէր-
 սին», քէլամընը սէօյլէյիպ կիտէրլէր խտի:
 Պէօյլէ չօդ տէֆ'ա սէօյլէնիլէն պու սէօզ
 վարդենիյի տիւչիւնմէյէ գըլաղուզատը: Էվ-
 վէլտէն քէնտիսինին գուվլէթի խտիյինի զանն
 էտէր խտի խտէ տէ, շիմտի քէնտիսինին զա-
 'իֆ վէ եալընըզ Ալլահըն սահիպ ի գուտրէթ
 խտիյինի կէօրտիւ վէ հիսս էթտի:

Վարդենիին փէտէրինին 'ամուճասը, քի
 փէք տիյանէթքեար պիր ատէմ օլուպ էր-
 մէնի քիլիսէսինտէ պիր սարկաւադ խտի, հէր
 կիւն վարդենիին չէքտիյինի կէօրէրէք նի-
 հայէթ անա տէտի քի, «վարդենի, գըզըմ,

րապպըրըզ Յիսուս խասթալարա շիֆա վէր-
 տի վէ քէօթրիւմլէրի եիւրիւթտիւ: Սէն Ալ-
 լահա տու'ա էթմէլիսին: Տէ քի, Պե'ա րապպ,
 էկէր սէնին իրատէթին իւզրէ պէն պու խաս-
 թալըգտան էօլէճէք իսէմ, պէնի կիւնահլա-
 րըմտան փաքլէ վէ սէնին եանընա ալ, եօզ
 էկէր պանա շիֆա վէրէճէք իսէն, պէնի տիւն-
 եատա ֆա'խտէլի պիր քիմնէ էյլէ: Սէն ճիւմ-
 լէ 'իլլէթլէրէ շիֆա վէրմէյէ գատիր սին: 'Ին-
 տինտէ խօշ օլանը էյլէ':»

Լաքին վարդենի տէտի քի, «'Ամուճա,
 նի'չիւն պիրտի կէլիպ պանա էօլմէք հազ-
 գընտա սէօյլէսին: Պէն կէնճ իմ, պէն էօլ-
 մէլի' մի իմ: Պէն էօլմէք իսթէմէմ», տէտի,
 վէ օլ տու'այը տախի թագտիմ էթմէյէ րա-
 զի օլմատը:

Լաքին պիր կիւն զայէթլէ շէտիտ աղըր
 վէ էլէմ չէքմէքտէ իքէն, «Էյ վահ, եա Ալ-
 լահ, հազգընտա 'ամուճամըն պանա խապէր
 վէրտիյի Ալլահ, էկէր իսթէրսէն պանա շիֆա
 վէր», տէյիւ ֆէրեատ էթտի:

Օլ պիր տէֆ'ա 'ամուճասը կէլտիյինտէ,
 «Գըզըմ, տու'ա էթտի'ն մի», տէտի:

«Էվլէթ, էթտիմ'»

«Նա'սըլ տու'ա էթտին'»

«Ե'ա հազգընտա 'ամուճամըն պանա խա-

պէր վերտիյի Ալլահ, էկէր իսթերսէն պանա շիֆա վէր,” տէտիմ:

Սմուճասը, “Խայր, էօյլէ օլմազ, սէն; Եւա՛ պանա շիֆա վէրմէյէ գատիր օլան Բապպ, էկէր իսթերսէն պէնի սաղալթ, լաքին էկէր էօլէճէք իսէմ, Յիսուսըն խաթրը իչիւն պանա կիւնահլարըմը՝ ափվ էթ, վէ պէնի սէնին եանընա ալ, եախօտ էկէր պանա շիֆա վէրիը իսէն պէնի տիւնեատա ֆա՛խտէլի պիր քիմսէ էթ՝,” տէմէլի իտին տէյիւ ճէվապ վէրտի: Վէ “Սէն Սնա պիւթիւն եիւրէքտէն կիթմէլիսին” տէտի վէ վարդերնինն եանընտան այրըտը:

Շէտիտ աղրըլար թէքրար կէլտիյինտէ վարդերնի քէմալը խուլուսէ տու՛ա էթտի վէ “Ս՛հ, եա՛ պէնիմ Ալլահըմ, պէն զէվալըլըյա եարտըմ էյլէ: Էկէր էօլէճէք իսէմ պէնի երյգա վէ սէնին եանընա ալ: Էկէր եաշայաճադ իսէմ, պանա եարտըմ էյլէ քի էյի վէ ֆա՛խտէլի պիր քիմսէ օլայըմ,” տէտի:

Օլ վազըթտա Սյնթապ շէհրինտէ եըմուրճադ ՚իլէթինտէն թութուլը պիր գաչ քիմսէլէր վար իտի, վէ էրթէսի սապահ վարդերնի ույանտըղընտա վիճուտինտէ եէտի տանէ եըմուրճադ չըպանլարը վար իտի: Կէրէք քէնտիսի կէրէք անըն տօսթլարը շիմտի

հէր հալտէ անըն էճէլի կէլմիշ իտիյինի տիւն շիւնտիւլէր:

Սմուճասը թէքրար անըն եանընա կէլտիյինտէ, “Գըզըմ, տու՛ա իլէ Ալլահա կիթտի՛ն մի,” տէտի:

“Էվվէթ կիթտիմ, վէ Օ պանա պու եէնի սըզընթըյը կէօնտէրտի,” տէտի:

Սմուճասը, “Գօրգմա, Օ տու՛անը իչիթմիշ տիր, իչիթմիշ տիր. վէ պու անըն ճէվապը տըր,” տէտի:

Էրթէսի կիւն չըպանլար տէլինտի վէ ազմաղա պաշատը, վէ պիր հաֆթա զարֆընտա էսքի ՚իլէթ տախի անլէր իլէ պէրապէր կէչտի կիթտի, վէ վարդերնի սըհհէթի եէրինտէ օլարագ այաղա գալգտը:

Վարդերնի պու հէքեայէյի նագլ էտէր իւքէն տէտի քի, “Ալլահըն պէնիմ տու՛ամը իչիթմիշ իտիյինի հիսս էթտիմ, վէ անտէն սօնկրա անըն՝ աղիմ գուտրէթի թասապվուրը ասլա ֆիքրիմտէն չըգմատը: Ալլահըն գուլվէթի, հէմ տէ անըն տու՛այը իչիտիր վէ անա ճէվապ վէրիը իտիյի թասապվուրընը հիչ ունութմատըմ:”

Ալլահը օ պէօյլէճէ պուլտու վէ սէվմէյէ պաշատը, լաքին տահա անըն ՚ինայէթինին տօլուլըղընը վէ տէրինլիյինի տույմամըլ իտի,

վէ քէնտիտինէ սօնկրաքի սէնէլէրտէ ղայէթ-
 լէ գըյմէթլի օլմուշ օլան ինճիլի հագիգաթ-
 լարըն չօղը հագգընտա տահա ճահիլ վէ
 պիլկիսիդ իտի: Գէնտի լիսանընտա իւք տէֆ'ա
 օլարագ պիր Գիթապը Մուգատտէսէ մալիք
 օլտըղընտա, վէ միսիօնէրլէրին Գրիստոսա օ-
 լան իման, եա'նի "մուհապպէթլէ 'ամիլ օ-
 լան իման," ամմա պա'իս ի լիյագաթ ի'թի-
 պար օլունան 'ամէլլէրէ թէվէ.ք.քիւլ էթմէյէն
 իման վասըթասըյլէ խէլաս վա'ղ էթտիքլէ-
 ըինի իշիթտիյինտէ, գըրգ էլի եաչընտա էվլի
 պիր գատըն իտի: Պու գատար ըչըգլանմըչ
 իտի իսէ տէ, քէնտիտինին փրօթէսթան ի-
 տիյինի իգըար էթմէ.քտէ թէրէտտիւտ էտէր
 իտի, չիւնքի քէնտի էսքի քիլիսէսինի չօգ
 սէվէր իտի:

Պիր փրօթէսթան կիպի թանըլտըգտան
 սօնկրա տախի, քիլիսէ ա'ղասը օլմաղա թէ-
 րէտտիւտ էտէր իտի, չիւնքի չօգ նաղիք
 տույղուլը իտի, վէ օլ ատըմը ալմազտան
 քէնտիտի օլ թէ'ատտի կիւնլէրինտէ Գրիս-
 տոսը հէր եէրտէ իգըար էթմէյէ հագըր պու-
 լունմալը տըր տէյիւ հիսս էտէր իտի: "Պէն
 գօրգադ պիր խրիսթիյան ըմ," տէտի: Օլ
 քիլիսէյէ իւչիւնճիւ տէֆ'ատա գապուլ օլու-
 նանլարտան պիրիսի տախի վարդեհնի իտի,

վէ օ իշլէյէն վէ չալըչան պիր քիլիսէ ա'ղա-
 սը կիպի տէր հալ պիր մէվգը՝ թութտու:
 Զամն էտէրսին քի անըն տիւսթուր իւլ 'ա-
 մէլ մագամընտա գապուլ էթտիյի քէլամ
 "էվլիլա Սլահըն մէլէ.քիւլթիւնիւ վէ անըն
 սալահընը թալէպ էյլէյինիդ," քէլամը իտի,
 վէ քէնտիտի պու այէթին տիրի պիր թէֆ-
 սիրի իտի: Պու տիւնեանըն մալիլլէ զէնկին
 տէյիլ իտի: Վագա'ա ուֆագ պիր էվի վէ
 քիւչիւք պիր ինճիր պաղչէսի վար իտի իսէ
 տէ, քէնտի իյնէսիլլէ հէր կիւնքի կէչիմինի
 չըգարմաղա մէճպուր իտի:

Էյի 'ագլա վէ շէֆիդ պիր գալպէ մալիք
 օլտըղընտան չօգլարը ղավղա վէ նիղա'լարը
 թէսվիլլէ էթմէ.ք, վէ եօլտան սափմըչ օլանլա-
 ըր տօղրու եօլա գըլաղուղամագ իչիւն անըն
 եարտըմընա միւրաճա'աթ էտէրլէր իտի: Պի-
 ըսի հիչ վագեհիյէ 'ալագասը օլմայան պիր
 շէյ իչիւն անըն գըյմէթլի վագթընը ալտը-
 ղընտան տօլայը պէյան ը էսէֆ էթտիյինտէ,
 անա "Պէնիմ իշիմ Յիսուս իչիւն չալըչմագ
 տէյի'լ մի," տէյիւ ճէվապ վէրիր իտի: Վէ
 տիքմէ.քտէ օլտըղը ըուպայը մէմուռնիլլէթլէ
 պիր թարաֆա գօյարագ՝ պիր ճանըն ֆա'ի-
 տէսի իչիւն պէլքի սա'աթլար սարֆ էտէր՝
 վէ սօնկրա տիքիլինի պիթիւրմէ.ք իչիւն կէճէ

տահա զեյատէ օթուրուր չալըջըր իտի :

Մէմլէքէթին 'ատէթի իւզրէ տիքիչ վէ էլ իչէրի էօյրէնմէք իչիւն չօդ քիւչիւք գըզլար չըրագ մագամընտա անըն եանընա կէօնտէր իտի : Միւսքին օլտըզը գատար վարօ գենի անլէրի օգուամագ տախի էօյրէնմէյէ գանտըրըր իտի . վագա'ա պու զայրէթի կէրէք քէնտի վագթընը վէ կէրէք չըրագլարընըն վագթընը ալըր վէ գագանճընա զարար կէթիրի իտի : Միսիօնէրլէրին օրայա կիթտիքլէրինին իպթիտալարընտա՝ պիր վագըթ գըզլարա օգուամագ էօյրէթմէք իչիւն սայքի կիւնտիւզիւն տիքիչ տիքմէյի թէրք էթտի , վէ անըն շակիրտլէրինին սայըսը սէքսէն գատար օլտու :

Պիր քիմսէ նէ գատար զէնկին վէ 'ալի մէրթէպէտէ տախի օլսա իտի , վարգենի աւնըն հուզուրընտա հագգը սէօյլէմէյէ գօրգմատըզը կիպի , օլ գատար 'ատի վէ էանա պիր քիմսէ տախի եօգ իտի քի անըն ճանը վարգենինին 'ինտինտէ գըյմէթլի սայըլմայա իտի : Օ զեյատէսիլլէ իչքիյէ միւպթէլա օլանլար իչիւն չալըջըր վէ տու'ա էտէր իտի , վէ անլէրէ քէնտի գատէհլէրինի թէրք էյլէմէլէրի , վէ կէրէք ճանլարընը կէրէք թէնլէրինի հէլաք էյլէմէմէլէրի իչիւն ըհճա էտէր իտի :

Թիւթիւն իչմէյէ միւպթէլա օլմուչ օլանլարա տէր իտի քի , “Պանա պագընըզ , պէն ալթմըչ սէնէ թիւթիւն իչտիքտէն ոօնկրա թէրք էթտիմ . սիզ տախի էտէ պիլիրսինիզ : Նի'չիւն մալինիզի եավաչ եավաչ եագարսընըզ :”

Օ “կէճէյի կիւնտիւզէ գաթարագ” գէվալը վէ ախլագճա տիւչմիւչ պիր գարը իչիւն չալըջար , քի օլ գարընըն մուհապպէթսիզ էվի անըն քէօթիւ վէ հիլլէքեար պիքատէմ թարաֆընտան գօլայճա ալլանըլմասընա սէպէպ օլմուչ իտի : Վարգենի' թէվպէ էտիպ մէպէյինտէն տէօնմէյինճէ տէյիլ եալընըզ քէնտի ճանընը զայ՝ էտէճէյինի , լաքին գօճասընըն վէ էվլատլարընըն տախի խարապընա սէպէպ օլաճաղընը պու գարըյա Սլլահըն քէլալընտան կէօսթէրտի , վէ տիզ իւզէրի կէլէրէք ճան ու կէօնիւլտէն ֆէրեատ էտիպ քէօր կէօղլէրի թէնվիր էթմէսի , վէ սէրթ եիւրէքլէրի եումչաթմասը իչիւն կէօզ եաչլարըյլէ Սլլահա եալվարըր իտի : Պու եօլ իլէ պիր գաչ գարըլար թէվպէյէ վէ թարիզ ի ֆագիլէթէ կէթիրիլմիչ տիրլէր :

Քէնտի շէհրինին հէր սընըֆտան օլան աւտէմլէրինի էյիճէ թանըմասը , վէ տիքիչ տիքէն գարը մագամընտա հէր եէնի խապէրի ալմագ խուսուսընտա մալիք օլտըզը միւսթէս-

նա ֆուրսաթըյէ ադատեմճէ զիքը էթտիյիւ միզ եօլլարէ քէնտի շէհրինին ատեմէրի ի շիւն՝ պիր միսիօնէրտէն օն դաթ զիյատէ ֆա՛խտէլի օլա պիլտիյի գօլայճա կէօրիւ նիւր: Ֆիլան շէօյէ եափտը, պէօյէ տէտի, տէյերէք ատեմ ֆասլ վէ զէմմ էտէն լերէ ասլա եիւզ վէրմէզ, անճագ էօյլէլերէ “էվլատըմ, տօղրուսը պու տըր քի սէն օլ շէյերի պաշգալարա սէօյէյէճէք եէրտէ՛ կիտիպ ասլ օլ քիմնէյէ սէօյէյէսին,” տէր իտի:

Վարդենի պաճը Ալլահըն քէլամընըն գուվ վէթինէ իման էտէր իտի: Պու սէպէպտէն օլ քէլամը փէք չօգ օգուր, վէ անըն գըյմէթլի վա՛տլարընտան չօղընը էզպէր պիլիբ իտի: Իչէմէյէ օթուրտըղընտա անըն ֆիթապը Մուգատտէսի աչըզ օլարագ եանընտա պուլունուր իտի: Չօգ տէֆ՛ա օլ քիթապ փէնճէրէնին իւզէրինտէքի սէտիր իւզէրինտէ պուլունուր, վէ վարդենի պաճը սըգ սըգ կէօղլերինի օլ քիթապըն իւզէրինտէ կէգտիրիբ, վէ անտէ պուլունան հայաթ սուլարընտան պիր մըգտար չէքէրէք քէնտի բուհընը թաղէլտիր իտի: Բիթապը Մուգատտէս պէօյլէ կէօզ էօնիւնտէ օլտըղընտան՝ պաշգալարըն տախի տիգգաթընը անա տա՛վէթ էթմէք, վէ քէնտիսինի կէօրմէյէ կէլէնլերէ անտէն

պիր դաչ սէօզ օգումագ գօլայ իտի: Տօգ Շնայտըր ՚իլմ ի իլահի շակիրտլէրինէ ֆիթապը Մուգատտէս իւզէրինէ թէֆսիր տէրսի վէրտիյի կիւնլէրտէ վարդենի չօգ տէֆ՛ա տէրտէ պուլունուր, վէ Ալլահըն գըյմէթլի քէլամը հագգընտա տահա զիյատէ մա՛լիւ մաթ քէսպ էթմէք իչիւն քէնտի ազ գաղանճընըն պիր գըսմընը մուհապպէթլէ գուրպան էտէր իտի:

Տու՛անըն գուվվէթինէ տախի ինանըր, վէ Ալլահըն վա՛տլարընը գավիճէ թութմաղը պիլիբ իտի: Տու՛այա տօղրուտան տօղրույա ճէվապլար ալմըշ իտիյինէ տա՛իր պալատէ զիքը օլունանտան մա՛տա՛ թէճրիպէ ի զաթիյէսիյլէ պիլտիյի չօգ ՛աճիպ վագը՛ալար հիքեայէ էտէպիլիբ իտի: 0 “հէր շէյ տու՛ա” մըգրաղընը քէնտի խանէսինտէն պաչլայարագ՝ ճանլար խէլասը իչինտէ ճէսուրանէ խաթի՛մալ էթմէյի էօյրէնտի:

Անըն գօճասը ֆէնա պիր ատէմ իտի: Անլերին փափասը օլ ատէմէ հաղորդութիւն վէրմէյի սէնէլէրճէ տիրիլ էտէր իտի, չիւնքի օ խըրսըղլար իլէ օրթագ օլուպ չարնմըշ մալ սաթար իտի: Քէօթիւ եօլլարընտան տէօնմէսի իչիւն վարդենի անա չօգ տէֆ՛ա րէճա էտէր իտի: Պիր կիւն վարդե-

նինին ընծալարընտան տօլայը խըրսըանարագ,
 “Մէն պէնիմ պու եօլտա փարա գազանմամը
 իսթէմէյօրսըն : փէք էյի , պէն տէ հիչ պիր
 իչ թութմամ ,” տէյիւ պաղըրտը , վէ իչտէն
 պիւթիւն պիւթիւն ֆէրաղաթ էթտի : Պու
 հալտէ վարդենի Ալլահըն , “Մէնի ասլա պրագ-
 մամ , վէ սէնի ասլա թէրք էթմէմ ,” տէյիւ
 պուլուրտըղը վա՛տը ֆիքրինէ կէթիրտի , վէ
 հէրարէթլի տու՛ա իլէ Ալլահըն տէլալէթինի
 տիլէմէքտէ տէվամ էթտի : Պիր գաչ կիւն
 սօնկրա պիր գըղ կէլիպ , վարդենիյէ , Ֆիլան
 պէօյիւք ատէմ սէնին քէնտի հարէմինէ կիթ-
 մէնի իսթէյօր տէտի : վարդենի օրայա կիթ-
 տիյինտէ , պիչիլիպ էլպիսէ եափըլաճագ պիր
 մըգտար գումաչ պուլտու , վէ պէօյլէճէ քէն-
 տի իյնէսինին էմէյիլլէ քէնտի գըչըգ թէ-
 տարիքեաթընը կէօրէ պիլտի :

Գօճասը սօնկրա քէօր օլտու , լաքին անըն
 եիւրէյի եումչամամը իտի : վարդենի անա
 օն պէչ սէնէ պագտը , վէ անըն իչիւն կէօղ
 եաչարըյլէ տու՛ա էթմէքտէն ասլա ֆէրա-
 ղաթ էթմէտի : Նիհայէթ քէնտիսինին ինճի-
 լին տօլու ըչըղընա կէլտիյինտէն օն իքի սէնէ
 սօնկրա , վարդենի գօճասընըն քէնտի քէօ-
 թիւ եօլլարընտան թէվպէ էթմէսինի կէօր-
 մէք մէսէրրէթինէ նա՛իլ օլտու : 1860 տա

Յունվարտա Տու՛ա Հաֆթասընտա , անլէրին
 հաղիր իւանէլէրի իւզէրինէ պագան պէօյիւք
 քիլիսէտէ տու՛ա մէճլիսլէրի իճրա օլունմագ-
 տա իտի : Էվ քիլիսէյէ օլ գատար եաղըն
 իտի քի , քիլիսէտէ սէօյլէնիլէն սէօղլէրին
 չօղու անլէրին օտասընտա իչիտիլիր իտի : Տէ-
 րին պիր բուհանի հիսսիյաթ հիւքմ սիւր-
 մէքտէ իտի : Պա՛ղըլար քէնտիլէր իչիւն , վէ
 պաչգալարը՝ քէնտի տօսթլարը իչիւն տու՛ա
 թագտիմ օլունմասընը թալէպ էտէրլէր իտի :
 Պիր կէճէ վարդենիսինին գօճասը քէնտի ճան
 էվլատլարը օլան գըղընը չաղըրարագ , “Շու
 տիվիթինի կէթիր վէ պէնիմ իչիւն պիր փու-
 սուլա եաղ տա քիլիսէյէ կէճնտէրէլիմ ,” տէ-
 տի : Անլէր իսթիհզա էտիյօր զանն էթտիլէր
 վէ անըն գարըսը , “Պիղ սէնին իչիւն էվտէ
 տու՛ա էթմէքտէն ասլա ֆէրաղաթ էթմէյէ-
 ճէյիղ , լաքին բուհանի շէյլէրի զէվգլէնմէ ,”
 տէտի : Լաքին օ թէքրար վէ տահա գաթ՛ի
 սուրէթտէ՝ տիվիթի կէթիրմէլէրինի թալէպ
 էթտի , վէ հէր ճինս կիւնահտա ղարգ օլ-
 մուչ պիրիսի իչիւն տու՛ալար թալէպ էթ-
 մէսինի Մարիամա սէօյլէտի , վէ “Պէն՝ աֆվ-
 լըգ պուլմագ իսթէրիմ ,” տէտի , վէ կէօղ
 եաչարը տէօքէրէք քէնտիսի իչիւն քէմալը
 հէրարէթլէ տու՛ա էթմէյէ պաչլատը : վար-

դենի պու հալին պիր լաթիֆէ եախօտ իս-
թիհզա օլմատըղընը կէօրտիւ: Վարդենինին
գալպի շիւքրանիյէթլէ տօլտու, վէ կէլիպ ա-
նըն իլէ գօնուչտունլար տէյիւ խրիսթիյան
տօսթլարա խապէր կէօնտէրտի, վէ անլէր
կէլիպ անըն գօճասընը եէնի պիր ատէմ օլմուչ
պուտըլար: Օն պէշ կիւն անըն աղղընտան
թէվպէ վէ տու'ա վէ քէնտի իօէլասքեարընա
թէվէքքիւլ քէլամլարը իշիտիլըր իտի: Սօնկրա
խասթա տիւշտիւ վէ 1860 փետրվար 3 տէ
Յիսուստա քէմալը սէլամէթլէ ոյուտու:

Տու'այա պէօյլէ մէշուր ճէվապլար ալ-
տըգտան, վէ անտէն սօնկրա սայքի օթուզ սէնէ
գատար Ալլահա միւհազ օլմագըղդ խուսու-
սընտա տահա զիյատէ թէճրիպէ ի զաթիյէ-
լէրէ նա'իլ օլտըգտան սօնկրա, 1889 սէնէ-
սինին եաղ մէվսիմինտէ 'Այնթապ քիլիսէ-
լէրի իւղէրինէ Ալլահըն պէրէքէթլէրինին տէօ-
քիւլմէյէ պաշլատըղընտա՝ վարդենի պաճընըն
օլա կէլտիյի իւղրէ, “Միւթա'ալըն հիմայէ-
սինտէ սաքին օլմասընը,” (Մէզ. 91. 1) վէ
պաշլալարըն մունթազըր պուլունմաղա ճէ-
սարէթ էթտիքլէրինտէն չօգ պէօյիւք պէ-
րէքէթլէր կէօրմէյէ մուգթէտիր օլմասընը
կէօրմէք 'աճա'ի'պ պիր շէյ մի տիր: Օգոս-
տոստա, եէնի թէվպէյէ կէլէնլէրին իւք

պէօյիւյիւ քիլիսէլէրէ գապուլ օլունտըղլա՝
ընտա, պիրիսի վարդենի պաճըյա, “Խա-
պէրին վա'ր մը տըր քի պու կիւն քիլիսէլէ-
րիմիղէ իքի եիւզ էլլի քիշի գապուլ էտի-
յօրըլ,” տէտիյինտէ, օ, “Մ'հ, պէշ եիւղէ
պալիզ օլաճագ. պէն ըապպա պիղէ հիշ
տէյիլ իսէ օ գատար վէրմէսինի ըէճա էթ-
տիմ. վէ իման էտէրիմ քի վէրէճէք տիր,”
տէտի: Օլ սէնէ խիթամ պուլմագտան քիլի-
սէլէրէ պէշ եիւզ օթուզ սէքիզ քիշի գա-
պուլ օլունտու, վէ իմանլարընը 'ալէնէն իգ-
րար էթմէյէ տահա պիւթիւն պիւթիւն հա-
զըր պուլունմայան պաշլալար տախի վար իտի:
Պու ըուհանի ույանըղըլ խուսուսընտա,
վարդենի պաճը ճանլար իշիւն քէնտիսի շախ-
սէն եօրուլմագ պիլմէզ պիր սուրէթտէ չա-
լըլըր իտի: Էօթէյէ պէրիյէ հաթթա պաշ-
գասընըն ֆիքրինէ հիշ կէլմէյէն եէրլէրէ կի-
տեր վէ ունուտուլմըլարը վէ խաթրա կէլ-
մէյէնլէրի արար պուլուր վէ տու'ա մէճլիս-
լէրինէ կէթիլըր իտի: Հէր ախշամ քէնտի
գօնըլարը օլան գատընլարը տու'ա էթմէք
իշիւն քէնտի օտասընա թօփլար իտի, վէ
պիր խայլի վագըթ անլէր իլէ հէր հաֆթա
պիր տու'ա մէճլիսի եափար իտի:
Իպթիտատէն պէրու միսիօնէրլէր իշիւն

635
240

տէրին վէ նազիք պիր մուհապպէթ վէ թէ-
վէճճիւհ հիսս էտէր իտի :

Պէլքի պու 'աճա'իպ սուրէթտէ Փա'իտէ-
լի օլան 'էօմրիւն սօնը աթիտէքի շու իքի
մէքթուպլարլէ էն էյի սուրէթտէ կէօրիւլէ
պիլիր : Պու մէքթուպլարը անըն գըզը Մա-
րիամ վարժուհի Միսիս Սուսան Հ. Նըթինկէ
եազմը տըր քի անըն իլէ պիր վազըթ Մա-
րիամ վէ վալիտէսի խրիսթիյան իշինտէ ար-
գատաշ օլուպ պիրիպիրլէրի իլէ խուսուսի
սըզը վէ 'ազիզպիր միւնասէպէթլէրի վարիտի :

'Ս.յնթապ, Յուն. 26, 1899

“Իքի հաֆթատան վալիտէմ եիւզ պիր
եաշընը թէմամ էտէճէք : Այաղա գալգամազ
վէ եիւրիւմէյէ գուվվէթի եօգ տըր, լաքին
անըն եիւրէյի վէ իմանը գուվվէթլի տիր :
Ալթը տանէ ֆազիր չօճուգլարա տահա տէրս
վէրմէքտէ տիր : Անլէրտէն պա'զըսը 'Սհաը
ճէտիտի, պա'զըսը Գրա'աթ քիթապընը վէ
պա'զըսը Չօճուգլարըն իլք ֆիթապընը օգուր-
լար : Անըն շիմտի էն պէօյիւք արզու իլէ
թագտիմ էթտիյի տու'ա պիւթիւն տիւնեա-
նըն հագիգաթէն Յիսուսա կէլմէսի վէ ճիւմ-
լէ միլլէթլէրին ըիյասըզճա թէվպէ էյլէմէ-
լէրի իշին տիր : Պիր սէօզ իլէ սէօյլէյէրէք

զէմինին սէմա օլմասը իշին տէվամ իւզըթ
տու'ա էտէր :

Եիւրիւլէմէզ իսէ տէ, քէնտիսինէ կէլիպ,
անըն իլէ սէօյլէյէնլէր անտէն եարտըմ վէ
թէսէլլի պուլուրլար : Տահա ազ վազըթ էվ-
վէլ անա պիրիսի կէլիպ 'Ղայէթլէ սէֆիլ պիր
հալտէ իմ, վէ սէնտէն պէնիմ եիւրէյիմին
վէ խանէմին հալինէ ույոււն եարտըմ վէ
թէսէլլի պուլմազա կէլմիշ իմ,' տէտի : Վա-
լիտէմ անա պիր ազ տէրտտաշըզ կէօսթէր-
տիյինտէ ատէմ միւթէսէլլի օլարազ կիթտի :
Ատէմ կիթտիքտէն սօնկրա վալիտէմ պանա,
“Մարիամ, գըզըմ, պիզ պոււնլարա եարտըմ
էթմէլի իզ : Ատէմին պէշ չօճուզը վար, վէ
գարըսը տա օլ գատար իշկիւզար տէյիլ տիր :
Գըզըմ, պէնիմ եէրիմէ սէն կիթ վէ անլէրի
պիր ազ սէվինտիրմէք իշին պիր գաշ փարչա
կիյէճէք կէօթիւր,” տէտի : Պէն 'փէք էյի,'
տէտիմ, վէ պիր գաշ փարչա կիյէճէք այըր-
տըմ վէ անլէրէ կէօթիւրտիւմ, վէ չօգ սէ-
վինտիլէր : Պէօյլէճէ օ միւզթարիպլէրէ, չըպ-
լադլարա վէ աճլարա պիր եօլ իլէ ազ չօգ,
քէնտի թէշվիգամիզ սէօզլէրիլէ եախօտ էք-
մէյի վէ կիյէճէյի իլէ եարտըմ էտէր :”

Մարտ 30, 1899

«Պէնիմ սէվկիւլիւ վալիտէմին պէնի պու
 դատար չապուգ եալընըզ պրագաճաղընը վէ
 քէնտի եպէտի բահաթընա կիտէճէյինի պիւ-
 մէզ իտիմ: Լաքին շիմտի օ սէմատա քէնտի
 սէվկիւլիւ տօսթլարընա դավուշմուշ օլարագ
 անլէր իլէ պէրապէր մէսէրրէթլէ ֆէտէր Աւ-
 լահա, պօղաղլանան Գուզույա վէ Բուհ Ուլ-
 լահա համտ վէ թէչէքքիւր էթմէքտէ տիր: Ե
 Անճագ օն իքի կիւն եաթագտա եաթտը վէ
 Մարտ 24 տէ շաֆագ վագթընտա բուհընը
 թէսլիմ էթտի: Ահ, օ նէ կիւզէլ պիր էօ-
 լիւմ իտի:

Եիւզլէրճէ քիմսէլէր կէլիպ քէնտիլէրի
 իչիւն պիր պէրէքէթ սէմէրէսինի անտէն թա-
 լէպ էտէրլէր իտի: Վէ օ անլէրին իհթիյա-
 ճընա կէօրէ հէր պիրիսի իչիւն գըսա պիր
 տու'ա թագտիմ էտէր իտի: Փէք զիյատէ
 սէվտիլի պիր տու'ա պու իտի. «Բրիստոս
 սէնին էլինտէն թուլթտուն. Բապպ սէնին
 իլէ պէրապէր օլտուն: Սէնի պաշգա պիր
 քիմսէլէր թէսլիմ էթմէմ:» Մէվկիւլիւ վալի-
 տէմ, սէն կիտիյօրսըն, վէ պէն եալընըզ
 դալաճաղըմ, պէն նէ եափայըմ, տէտիյիմ-
 տէ, ճէվապէն տէտի քի, «Պէն Ալահա սէօյ-
 լէմիլիմ. օ հէր շէյի էյի պիլիր. օ սէնի դա-

յըրաճագ տըր, պէնիմ սէվկիւլիւ գըզըմ,
 պէն ինանըրըմ, վէ սէն տախի ինանըրսըն:»
 Պէօլէճէ պէնի Ալահա թէսլիմ էթտի:

Եաթագ անա կիւճ կէլմէտի, «Շիւքրլէր
 օլտուն Ալահա, շիւքրլէր օլտուն Ալահա՝ տէր
 իտի: Պիրիսի, Սճէպա էօլիւմտէն գօրգար
 մը՝ տէյիւ անա սիւ'ալ էթտիլինտէ, Դօայր,
 խայր, օ էօլիւմ տէյիլ, Ալահա կիթմէք տիր:
 Պէն քէնտիմի Անա թէսլիմ էտէրիմ: Բապ-
 պըմա վէ անըն հէր պիր էմրինէ միւլթի՝ իմ,
 տէյիւ ճէվապ վէրտի: Չօղլարընա, «Շու
 սուրէթտէ տու'ա էտին, Եա՝ Յիսուս, պէնիմ
 էլինտէն թուլթ քի տիւշմէյէյիմ, պանա եօ-
 լըմը կէօսթէր քի շաչըրմայայըմ,՝ տէր իտի:
 «Պէն նէ մուլթլու իմ. եաթագըմըն էթրա-
 ֆընտա պու դատար տօսթլար պուլունուր.
 շազ վէ մէսրուրըմ, զիրա Բապպ պէնի սէվ-
 տի՝ տէտի: Վէ պէնիմ էլիմի էյիճէ սըգա-
 րագ վէ շու սէօղլէրի սէօլլէյէրէք պանա
 խայր տու'ա օգուտու: «Պանա պու դատար
 էյի պագաճաղընը պիլմէզ իտիմ: Սէն պանա
 օն օղուլլարտան տահա էյի օլտըն: Ալահ
 սէնին իլէ օլտուն վէ սէնի միւպարէք գըլըն
 վէ սէնին պիլմէտիլին պիր եօլտա սանա պիր
 դըլաղուզ չըգարսըն:

Եաթագընտան չըգամազ օլտըգտան սօնկ-

րա սէֆիլ պիր տուլ գարը վէ անըն չօճուգւ
լարը հազգընտա խապեր ալար վէ պանա ,
'Գրգըմ', վագա'ա պէն եաթագտա իմ վէ
սէն մէշղուլ վէ միւզթարիպ սին , լաքին
եինէ գալգ վէ պիր գաչ փարչա կիյէճէք
պուլ վէ անլէրէ կէօնտեր,' տէտի , զիրա
պու Ֆաղեր գարը պիր էօքսիւզ օլուպ , վագ
թըյլէ վալիտէմ անը գայըրմըշ վէ թա'լիմ
էթմիշ իտի , պէն տախի անըն արզու էթտիւ
յի կիպի եափտըմ :

Մարիամ վարժուհիին հիքեայէսինէ շու
նու 'իլավէ էթմէք իսթէրիմ քի պիր սէնէ
գատար պու սէվկիւլիւ 'ազիզ սայքի քէնտի
քէնտիսինէ պագամաղ պիր հալտէ իտի իսէ
տէ , խասթա տէյիլ իտի , նէ տէ աղըր աճը
սը վար իտի : 1899 սէնէսինին իպթիտա
սընտա 'Սշա ի Բապպանի այինինտէ հազըր
պուլունմաղ իչիւն կիւճ իլէ էվինին իթ
թիսալինտէ պուլունան քիլիսէյէ կէօթիւրիւ
աիւ : Անտէն սօնկրա օտասընտան ասլա տը
շարը չըգամատը : Սայքի սօնընա գատար 'ագ
լը պաշընտա իտի : Անըն ֆիքրի պէրրագ վէ
իչէք իտի , վէ Սլլահ անը քէնտիսինէ ալըն
ճայա գատար "Ֆէրաղաթ էթմէյէրէք" տու'ա
էթտի :

Օլ միւ'էսսիր ճէնաղէ խըտմէթի իչիւն

պիրինճի քիլիսէյէ պէօյիւք պիր զալապալըգ
թօփլանմը իտի , վէ օլ վագըթ Հալէպտէ
պուլունան Պատ . Գրիգորտան մա'տա՝ ճիւմէ
Պատուելիլէր պու խըտմէթտէ պուլունուրլար
իտի : 'Ստի մէքթէպտէն դօյէճէ գատար ճիւմ
լէսի հազըր իտիլէր , զիրա մէրհումէնին անլէրին
ճիւմէսինէ տօղրու տա'լիմա՝ ամէլի պիր հիւսնի
թէվէճճիւհիւ վար իտի : Պատ . Պիւպիւլեան
անըն 'էօմրիւնիւ մուլթասարճա թա'րիֆ էյ
լէտի : Պատ . Փափաղեան՝ էվսաֆը զաթիլէ
վէ 'ամէլլէրի ճիհէթիլլէ անը Սննա նէպի
յէյէ թէշպիհ էյլէտի : Տօգ . Փուլըր 2 Տիմ
4, 7, 9 այէթլէրի իւզէրինէ սէօյլէտի :

Միւլայիմ վէ եավաշ սուրէթտէ թէրէն
նիւմ օլունտու , վէ պիւթիւն խըտմէթ զանն
էտէրսին քի սէմատան վէ մէրհումէնին լա
թիֆ 'էօմրիւնտէն վէ ըուհընտան ճան ալըր
իտի :

Պա'տէհու 'Սյնթապըն իւշ փրօթէսթան
քիլիսէլէրինին մէ'մուրլէրի անըն միւհթէրէմ
ճէսէտինի քէնտի օմուղարը իւզէրինտէ մէ
զարա կէօթիւրտիւլէր վէ մահալը իսթիրա
հաթընա վագ' էյլէտիլէր :

Լաքին անըն թէ'սիրի՝ Ֆիլիփա Պրուքսըն
աթիտէքի քէլամընա կիւզէլ պիր էօրնէք օ
լարագ եաշամագտա տըր : "Բուհանի գուվ

վէթին սօն թէճրիպէսի վէ շէհատէթի ճիս-
մանի հայաթը թէրը էթտիքտէն սօնկրա՝ պի-
ղի, արթըգ կէօրմէյէճէք օլանլարա եարտըմ
վէ զայրէթտէ տէվամ էթմէքտէ վէ ֆրիստոս
կիպի մէզարտան էօթէտէ տախի ատէմլէրին
րուհլարընըն եարտըմճըսը պուլունմագ գա-
պիլիյէթինտէ կէօրիւնիւր:”

10

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0545249

